

AYOLLAR ZO'RAVONLIGIGA QARSHI KURASHISH

Zokirova Mohlaroy Latifjon qizi

Andijon Yuridik texnikumi 1-kurs talabasi tel: 995185252

Annotatsiya: *Ayollarga nisbatan zo'ravonlik (AZN) jinsga asoslangan eng keng tarqalgan inson huquqlari buzilishlaridan biri bo'lib, ayollarning jismoniy, ruhiy, jinsiy va iqtisodiy farovonligiga chuqur salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bu global muammo bo'lib, uning oldini olish va unga qarshi kurashish uchun ko'p qirrali va tizimli yondashuv talab etiladi.*

Kalit so'zlar: *ayollar zo'ravonligi, gender tengligi, inson huquqlari, oiladagi zo'ravonlik, jabrlanuvchilarni himoya qilish, zo'ravonlikning oldini olish, qonunchilik islohotlari, genderga asoslangan zo'ravonlik (gaz), panohgohlar (shelter), jazosizlikka qarshi kurash.*

Ayollarga nisbatan zo'ravonlik (AZN) global miqyosdagi eng dolzarb ijtimoiy va inson huquqlari muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. Bu nafaqat shaxsiy fojia, balki oila, jamiyat va davlatning barqaror rivojlanishiga jiddiy to'siq bo'luvchi chuqur ildiz otgan tizimli hodisadir.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, butun dunyodagi har uch ayoldan biri hayotida kamida bir marta jismoniy yoki jinsiy zo'ravonlikka duchor bo'ladi.

Bu kirish qismi zo'ravonlikning shafqatsiz haqiqatini tan olish va unga qarshi kurashishning naqadar zarurligini ta'kidlashga qaratilgan.

AZN o'z ichiga jismoniy shikast yetkazishdan tortib, psixologik, iqtisodiy va jinsiy tazyiqlargacha bo'lgan keng doiradagi harakatlarni qamrab oladi va bu harakatlar ayollarning huquqlarini poymol qiladi, ularning hayotini xavf ostiga qo'yadi hamda ularning o'z salohiyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishiga yo'l qo'ymaydi.

Ushbu kurash faqatgina jabrlanuvchilarni himoya qilish bilan cheklanib qolmay, balki zo'ravonlikning tub sabablarini – gender tengsizligi, patriarxal normalar va jazosizlik madaniyatini bartaraf etishga qaratilgan keng qamrovli sa'y-harakatlarni talab qiladi.

Shuning uchun, ayollar zo'ravonligiga qarshi kurashish nafaqat huquqiy va ijtimoiy majburiyat, balki adolatli, xavfsiz va teng jamiyat qurish yo'lidagi asosiy ustuvor vazifadir.

Ayollarga nisbatan zo'ravonlik (AZN) fenomeni ko'plab qatlamlardan iborat bo'lib, unga qarshi samarali kurashish bir necha asosiy yo'nalish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni talab qiladi.

Zo'ravonlikni yengish uchun nafaqat oqibatlarni bartaraf etish, balki uni keltirib chiqaruvchi tizimli sabablarni ham yo'q qilish zarur.

1. Zo'ravonlikning turlari va ko'rinishlari

AZN turli shakllarda namoyon bo'ladi, bularga qarshi kurashishda ularning har birini tan olish va ularga qarshi kurashish mexanizmlarini yaratish muhimdir:

Jismoniy zo'ravonlik: Urib-tepish, jarohat yetkazish kabi harakatlar.

Jinsiy zo'ravonlik: Nomusga tegish, jinsiy teginish va majburlash.

Psixologik (ruhiy) zo'ravonlik: Tahdid qilish, haqoratlash, kamsitish, ijtimoiy aloqalarni cheklash (izolyatsiya qilish).

Iqtisodiy zo'ravonlik: Pul va resurslarga egalikni taqiqlash, ishlashga ruxsat bermaslik, moliyaviy qaramlikni kuchaytirish.

2. Qonunchilik va siyosat asosidagi kurash

Zo'ravonlikka qarshi kurashning eng muhim ustuni qonunchilik islohotlari hisoblanadi.

Maxsus qonunlar: Zo'ravonlikning barcha shakllarini, ayniqsa oiladagi va taqiqlovchi orderlar (himoya orderlari) mexanizmini yaratuvchi mustaqil qonunlar qabul qilish (O'zbekistonda "Ayollarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi Qonun).

Jazosizlikni yo'qotish: Huquqni muhofaza qiluvchi organlar va sud tizimi xodimlarining ushbu masalalarga bo'lgan sezgirlikni (gender sezgirlikni) oshirish orqali jinoyatchilarning jazosiz qolishiga chek qo'yish.

Xalqaro standartlarga moslashuv: BMTning CEDAW konvensiyasi va boshqa xalqaro shartnomalarda belgilangan talablarga rioya qilish.

3. Jabrlanuvchilarni kompleks qo'llab-quvvatlash

Samarali kurash mexanizmlari jabrlangan ayollarga tezkor va xavfsiz yordam ko'rsatishni o'z ichiga oladi:

Panohgohlar (Shelterlar): Jabrlanuvchilar va ularning farzandlari uchun xavfsiz boshpana, psixologik va ijtimoiy rehabilitatsiya maskanlari tarmog'ini kengaytirish.

Ishonch telefonlari: Kecha-kunduz ishlaydigan bepul, anonim va malakali yordam beruvchi ishonch telefonlari xizmatini yo'lga qo'yish.

Huquqiy va tibbiy yordam: Bepul yuridik maslahatlar, sud jarayonlarida himoya qilish va zarur bo'lgan tibbiy yordamni ta'minlash.

4. Zo'ravonlikning oldini olish choralari (preventiv chora-tadbirlar)

Eng uzoq muddatli va samarali yechim – bu zo'ravonlikning oldini olishdir.

Ta'lim va ma'rifat: Maktablar, kollejlari va OAV orqali gender tengligi, o'zaro hurmat va inson huquqlari madaniyatini singdirish.

Gender stereotiplarini yo'q qilishga qaratilgan kampaniyalarni amalga oshirish.

O'zgartiruvchi dasturlar: Zo'ravonlikka moyil bo'lgan shaxslar uchun xulq-atvorni o'zgartirish dasturlarini joriy etish.

Erkaklar va o'g'il bolalarni jalb qilish: Zo'ravonlikka qarshi kurashda ularni ittifoqchi sifatida jalb qilish, ularning javobgarligini oshirish.

Ayollar zo'ravonligiga qarshi kurashish davlat idoralari, fuqarolik jamiyati tashkilotlari va har bir fuqaroning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladigan doimiy jarayondir.

Bu kurashning asosiy maqsadi – har bir ayol o'z uyida, ish joyida va jamoat joylarida xavfsizlik, hurmat va qadr-qimmat bilan yashashi mumkin bo'lgan jamiyatni yaratishdir.

Ayollarga nisbatan zo'ravonlik (AZN) global miqyosda inson huquqlari va ijtimoiy adolatga tahdid soluvchi murakkab muammo bo'lib qolmoqda. Unga qarshi kurashish faqatgina bir martalik chora emas, balki uzluksiz, tizimli va ko'p qirrali yondashuvni talab qiladigan uzoq muddatli majburiyatdir.

Zo'ravonlikka qarshi kurashish bo'yicha qabul qilingan qonunlar, yaratilgan panohgohlar va reabilitatsiya markazlari muhim qadamlar bo'lsa-da, haqiqiy o'zgarishga erishish uchun kurashning uchta asosiy ustuni mustahkamlanishi shart:

Oldini olish: Gender tengsizligi va zararli normalarni yo'q qilishga qaratilgan ta'lim va ma'rifat dasturlarini jadal davom ettirish.

Himoya: Jabrlanuvchilar uchun xavfsiz va samarali qo'llab-quvvatlash mexanizmlariga, shu jumladan yuridik va psixologik yordamga to'liq kirishni ta'minlash.

Jazoga tortish: Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning professionalizmini oshirish va barcha zo'ravonlik holatlarida jazosizlikka chek qo'yish orqali adolat tamoyilini mustahkamlash.

Xulosa qilib aytganda, ayollar zo'ravonligiga qarshi kurashish nafaqat ayollarning xavfsizligini ta'minlaydi, balki butun jamiyatning insonparvarligi, ijtimoiy barqarorligi va iqtisodiy rivojlanishiga zamin yaratadi.

Har bir insonning o'z harakatlari va munosabati orqali bu kurashga hissa qo'shishi, zo'ravonlikni normal holat sifatida qabul qilishga butunlay barham berishga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. "Ayollarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida" (2019-yil 2-sentyabr, O'RQ-561-son).
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. (Zo'rlash, jinsiy ehtiyojni zo'rlik ishlatib qondirish, o'zini o'zi o'ldirishga yetkazish kabi moddalar).
3. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. (Oilaviy munosabatlarni tartibga soluvchi normalar).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmon va Qarorlari. (Ayollar va yoshlarni qo'llab-quvvatlashga doir strategik hujjatlar).
5. BMTning Konvensiyasi. "Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risida" (CEDAW, 1979).
6. BMT Bosh Assambleyasining Deklaratsiyasi. "Ayollarga nisbatan zo'ravonlikni bartaraf etish to'g'risida" (1993).
7. Pekin Harakatlar Platformasi. (1995).
8. Istanbul konvensiyasi. (Yevropa Kengashi konvensiyasi, agar O'zbekiston kontekstida ishlatilsa, mintaqaviy tajriba sifatida ko'rsatiladi).

